

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حقوق بين الملل خصوصى

تدوين:

شاهين مظاهرى جبلى - ميلاد خليلى

انتشارات چتر دانش

سرشناسه	: مظاهری جبلی، شاهین، ۱۳۷۱ - گردآورنده
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق بین‌الملل خصوصی/تدوین شاهین مظاهری جبلی، میلاد خلیلی.
مشخصات نشر	: تهران: چتر دانش، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۳ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۳۰۹-۱
وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا	
موضوع	: حقوق بین‌المللی خصوصی -- ایران
موضوع	: Conflict of laws -- Iran
موضوع	: حقوق بین‌الملل خصوصی -- ایران -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی)
موضوع	:
Conflict of laws-- Iran-- Examinations, questions, etc. (Higher)	
موضوع	: دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران -- آزمون‌ها
موضوع	: Universities and colleges --Iran -- Examinations
موضوع	: آزمون دوره‌های تحصیلات تکمیلی -- ایران
موضوع	: Graduate Record Examination -- Iran
شناسه افزوده	: خلیلی، میلاد، ۱۳۷۵ - گردآورنده
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ج۷/م/۴۸۰/KMH
رده بندی دیویی	: ۳۴۰/۹۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۴۶۵۸۶

نام کتاب	: حقوق بین‌الملل خصوصی
ناشر	: چتر دانش
تدوین	: شاهین مظاهری جبلی - میلاد خلیلی
نوبت و سال چاپ	: اول - ۱۳۹۷
شمارگان	: ۱۰۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۳۰۹-۱
قیمت	: ۱۰۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خم‌نبری جاوید(اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به‌ایفای وظیفه مشغول می‌شوند. منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آن‌ها از یک سو و تناسب آن‌ها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی‌بیش از پیش به منصفه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

تقدیم بہ پسر فاطمہ

حضرت ولی عصر (عج)

مقدمه مؤلف

حقوق بین‌الملل خصوصی به‌عنوان یکی از شاخه‌های علم حقوق به مطالعه‌ی قاعده‌های حقوقی الزام‌آور حاکم بر روابط افراد و اشخاص حقوق خصوصی در سطح بین‌الملل می‌پردازد. قاعده‌های حقوق بین‌الملل خصوصی ضمن آنکه دارای رنگ قاعده‌های داخلی می‌باشند، به این معنی که تصویب آن‌ها در هر کشور از سوی همان مراجعی صورت می‌گیرد که قوانین داخلی را به تصویب می‌رسانند، دارای خصلت و اهداف بین‌المللی می‌باشد.

انگیزه مطالعه قواعد حقوق بین‌الملل خصوصی بیش از هر انگیزه دیگر ضرورت‌های عملی است. از اینجاست که دیده می‌شود هر اندازه رابطه‌ها و سندها و داد و ستدهای بین‌المللی گسترده‌تر بوده، مطالعه این نوع حقوق نیز در نظام حقوق آن کشور گسترده‌تری و عمق بیشتر یافته و منظور از فوائد علمی حقوق بین‌الملل خصوصی، تازگی موضوعات این رشته و فن اختصاصی بودن از حقوق است. به طور کلی می‌توان بیان داشت حقوق بین‌الملل خصوصی بر روی قاعده ممکن و غیر ممکن پایه گذاری شده است و مطالعه این شاخه از حقوق در عصر تحولات و تکنولوژی بیش از پیش احساس می‌شود.

منابعی که در اثر فوق از قلم ساطع شده عبارت اند از:

۱. نجاد علی الماسی، حقوق بین‌الملل خصوصی
 ۲. محمد نصیری، حقوق بین‌الملل خصوصی
 ۳. بهشید ارفع نیا، حقوق بین‌الملل خصوصی
 ۴. محمود سلجوقی، بایسته‌های حقوق بین‌الملل خصوصی
 ۵. ناصر کاتوزیان، اموال و مالکیت
 ۶. ناصر کاتوزیان، قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی
- در اثر فوق مطالب با بیانی ساده و روان، به همراه اشاره به مواد قانون مدنی و تجارت و استدلال آن‌ها، مطالبی جامع و کم حجم را به همراه تست‌های تالیفی و پاسخنامه جامع مرتبط با هر فصل، ارائه می‌گردد.
- کتاب فوق مخصوص داوطلبان کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل-حقوق تجارت بین‌الملل و نفت و گاز-حقوق تجاری اقتصادی می‌باشد.

با آرزوی موفقیت

شاهین مظاهری جبلی - میلاد خلیلی

فهرست

فصل اول - حقوق بین الملل خصوصی.....	۱۲
تعریف.....	۱۲
جایگاه حقوق بین الملل خصوصی.....	۱۳
الف) تفاوتها با حقوق بین الملل عمومی.....	۱۳
ب) تفاوتها با حقوق داخلی.....	۱۴
نظرات اندیشمندان درباره حقوق بین الملل خصوصی.....	۱۴
فواید حقوق بین الملل خصوصی.....	۱۵
الف) علمی.....	۱۵
ب) عملی.....	۱۶
منابع حقوق بین الملل خصوصی.....	۱۶
الف) داخلی.....	۱۶
ب) منابع بین المللی.....	۱۷
آثار وصف داخلی عهدنامه.....	۱۷
آثار وصف بین المللی عهدنامه.....	۱۸
سؤالات فصل اول.....	۱۹
پاسخنامه سؤالات فصل اول.....	۲۳
فصل دوم - تقسیم جغرافیایی اشخاص.....	۲۵
تابعیت.....	۲۵
اهمیت تابعیت.....	۲۵
شرایط ایجاد تابعیت.....	۲۶
اصول اساسی تابعیت.....	۲۶
سیستم های تابعیت.....	۲۷
تابعیت اصلی.....	۲۷
تابعیت اکتسابی.....	۲۹
تابعیت مضاعف.....	۲۹
تغییر تابعیت.....	۳۱
تابعیت اصلی.....	۳۲
تابعیت اکتسابی.....	۳۴

۳۸	ترک تابعیت
۴۰	آثار پذیرش به تابعیت ایران
۴۱	رد تابعیت
۴۲	بازگشت به تابعیت ایران
۴۲	تقلب نسبت به قانون تابعیت
۴۳	اقامتگاه
۴۴	اصول اقامتگاه
۴۵	فواید عملی اقامتگاه
۴۵	اقامتگاه بین‌المللی
۴۶	رویکرد قانون ایران درباره اقامتگاه
۴۸	سؤالات فصل دوم
۵۲	پاسخنامه سؤالات فصل دوم

فصل سوم - وضعیت حقوقی بیگانگان ۵۵

۵۵	وضعیت حقوقی بیگانگان
۵۵	اصول و مبانی
۵۸	وضع اشخاص طبیعی بیگانه
۵۹	تکالیف سیاسی
۶۰	شرایط صدور روادید
۶۵	حقوق خصوصی
۶۷	اقدامات استحقاقی و تأمین
۶۷	وضع اشخاص حقوقی بیگانه در ایران
۶۸	اشخاص حقوقی حقوق عمومی
۶۸	اشخاص حقوقی حقوق خصوصی
۶۹	شناسایی بین‌المللی اشخاص حقوقی
۷۰	شناسایی اشخاص حقوقی در ایران
۷۱	وضع شرکت‌های خارجی در ایران
۷۴	سؤالات فصل سوم
۷۸	پاسخنامه سؤالات فصل سوم

فصل چهارم - تعارض قوانین ۸۱

- ۸۱ علل تعارض قوانین
- ۸۲ تعارض قوانین و صلاحیت دادگاه
- ۸۲ مقایسه تعارض قوانین و تعارض دادگاهها
- ۸۲ تفاوتها
- ۸۳ شباهتها
- ۸۳ تأثیر تعارض قوانین و تعارض دادگاهها
- ۸۳ اصطلاحات تعارض قوانین
- ۸۴ قوانین درون مرزی و برون مرزی
- ۸۶ قوانین شخصی و عینی و ذاتی
- ۸۷ دسته‌های ارتباط
- ۸۸ عامل ارتباط
- ۸۸ توصیف
- ۸۹ قلمرو تعارض قوانین
- ۹۰ تفاوت حقوق خصوصی و قوانین کیفری، مالیاتی و اداری
- ۹۱ روش حل تعارض
- ۹۲ انواع تعارض
- ۹۴ راه‌حل تعارضها
- ۹۴ به کار بردن قاعده ایرانی حل تعارض
- ۹۶ سؤالات فصل چهارم
- ۹۹ پاسخنامه سؤالات فصل چهارم

فصل پنجم - شناسایی حق و اجرای قانون خارجی ۱۰۱

- ۱۰۱ مسأله توصیفها
- ۱۰۳ احاله (Le Renvoi)
- ۱۰۴ انتقادات وارد بر احاله
- ۱۰۵ احاله در حقوق ایران
- ۱۰۶ نظریات اندیشمندان راجع به احاله
- ۱۰۸ تعارض قوانین در زمان

۱۰۸	شباهت تعارض قوانین در زمان و مکان
۱۰۸	تفاوت تعارض قوانین در زمان و مکان
۱۰۹	حالات تعارض متحرک
۱۰۹	شرایط تأثیر بین‌المللی حق
۱۱۰	حدود تأثیر بین‌المللی حق
۱۱۲	سؤالات فصل پنجم
۱۱۷	پاسخنامه سؤالات فصل پنجم

فصل ششم - تعیین قانون حاکم بر دسته‌های ارتباط..... ۱۲۰

۱۲۰	منشأ قدرت اجبارکننده قانون خارجی
۱۲۰	نحوه پذیرش مطرح‌کننده
۱۲۱	استناد به قانون خارجی
۱۲۲	اثبات قانون خارجی
۱۲۳	تفسیر قانون خارجی
۱۲۳	موانع اجرای قانون خارجی
۱۲۵	گستره نظم عمومی
۱۲۵	آثار نظم عمومی
۱۲۶	تقلب نسبت به قانون
۱۲۸	شرایط اعمال قاعده تقلب
۱۲۸	آثار جلوگیری از تقلب نسبت به قانون
۱۲۹	شناسایی و اجرای احکام دادگاه‌های خارجی
۱۳۴	سؤالات فصل ششم
۱۳۸	پاسخنامه سؤالات فصل ششم

فصل هفتم - قانون ایران و حقوق بین‌الملل خصوصی..... ۱۴۰

۱۴۰	مسائل مهم تعارض قوانین
۱۴۰	احوال شخصیه و قوانین حاکم بر آن
۱۴۰	قانون حاکم بر احوال شخصیه
۱۴۱	احوال شخصیه ایرانیان غیر شیعه
۱۴۲	قانون حاکم بر احوال شخصیه اتباع خارجه در ایران

مشکلات اعمال قانون حاکم بر احوال شخصیه	۱۴۲
استثنائات قاعده اعمال قانون ملی نسبت به احوال شخصیه	۱۴۴
تعیین تابعیت و اقامتگاه اشخاص از دیدگاه تعارض قوانین	۱۴۵
تعارض عوامل ارتباط	۱۴۶
قانون حاکم بر تعیین تابعیت و اقامتگاه	۱۴۶
تعیین تابعیت	۱۴۶
تعیین اقامتگاه	۱۴۷
نکاح	۱۴۸
شرایط شکلی	۱۴۸
شرایط ماهوی	۱۴۹
آثار نکاح	۱۴۹
شرایط شکلی	۱۵۰
شرایط ماهوی	۱۵۰
طلاق	۱۵۱
روابط بین ابوبین و اولاد	۱۵۲
روابط بین مولی علیه و قیم و ولی	۱۵۲
اموال	۱۵۳
(۱) اموال غیرمنقول	۱۵۳
(۲) اموال منقول	۱۵۴
استثنا اموال منقول	۱۵۵
اموال غیر مادی	۱۵۵
حق عینی اصلی	۱۵۶
حق عینی تبعی	۱۵۶
حقوق دینی	۱۵۶
اسناد بی نام	۱۵۷
اسناد با نام	۱۵۷
مالکیت‌های معنوی	۱۵۷
اسناد	۱۵۷
حدود اجرای قاعده	۱۵۸

شرایط اجرای قاعده	۱۵۹
وصف اجباری یا اختیاری بودن قاعده	۱۶۱
اسناد تجاری	۱۶۲
شکل اسناد تجاری و قانون حاکم بر آن	۱۶۳
قانون حاکم بر شکل سند تجاری	۱۶۴
اعتبار اسناد تجاری و قانون حاکم بر آن	۱۶۵
تعیین قانون حاکم بر اعتبار اسناد تجاری	۱۶۵
صدور اسناد تجاری و قانون حاکم بر آن	۱۶۶
استثنائات	۱۶۷
انتقال سند تجاری و قانون حاکم بر آن	۱۶۸
تعهدات ناشی از اسناد تجاری و قانون حاکم بر آن	۱۶۸
قراردادها	۱۷۰
تعیین قانون حاکم بر قرارداد	۱۷۰
انتقادات	۱۷۰
امارات مشخص تعیین قانون صلاحیت‌دار	۱۷۱
تعیین حدود اراده طرفین	۱۷۲
قانون حاکم بر قرارداد در حقوق ایران	۱۷۳
۱) قانون حاکم بر ایجاد قرارداد	۱۷۳
قانون حاکم بر تعهدات قراردادی	۱۷۳
سؤالات فصل هفتم	۱۷۵
پاسخنامه سؤالات فصل هفتم	۱۷۸
فصل هشتم - مکاتب فکری حقوق بین‌الملل خصوصی (قدیم و جدید)	۱۸۱
مکاتب فکری حقوق بین‌الملل خصوصی (قدیم و جدید)	۱۸۱
اشکال نظریه مانجینی	۱۸۶
سؤالات فصل هشتم	۱۸۸
پاسخنامه سؤالات فصل هشتم	۱۹۰
منابع و مراجع	۱۹۱
نمایه مواد قانونی	۱۹۲

فصل اول

حقوق بین الملل خصوصی

تعریف

در جهان امروز، روابط افراد دیگر محدود به سطح داخلی نیست و بنا به دلایل متفاوت، مناسبات افراد با جهان خارج نیز گسترش یافته است. بنابراین برای کنترل و تنظیم این روابط، وجود یک سری قواعد ضروری می‌نماید. اصولاً مواعی که در روابط افراد در سطح بین‌الملل وجود دارد، ناشی از پدیده مرز می‌باشد. در اطراف مرزها حاکمیت‌های متفاوت با نظام و تشکیلات خاص خود، منافع اجتماعی افراد و مصالح سیاسی خود را در نظر می‌گیرند. پس برای اینکه حاکمیت‌ها تداخلی نداشته و روابط افراد در سطح بین‌الملل با مشکل مواجه نشود، از وسیله‌ای به نام حقوق بین‌الملل خصوصی استفاده می‌کنیم. حقوق بین‌الملل خصوصی دانشی است که به تنظیم روابط افراد در سطح بین‌الملل می‌پردازد که دارای یک عنصر خارجی است. این عنصر خارجی می‌تواند تابعیت، اقامتگاه، محل وقوع عقد و... باشد.

* لفظ حقوق بین‌الملل خصوصی، اولین بار توسط فولیکس، نویسنده «مفصل حقوق بین‌الملل خصوصی» در سال ۱۸۴۳ به کار گرفته شد. بنابراین تفکیک بین حقوق بین‌الملل عمومی و خصوصی از این سال شکل گرفت.

* قوانین حقوق بین‌الملل خصوصی توسط مراجع داخلی تصویب می‌شوند و در قوانین عادی آن کشور می‌آیند.

جایگاه حقوق بین الملل خصوصی

برای تعیین جایگاه یک امر باید آن را با مفاهیم مشابه مقایسه نمود:

الف) تفاوتها با حقوق بین الملل عمومی

۱- حوزه شمول: حقوق بین الملل عمومی، حقوق حاکم بر روابط بین دولت‌ها، و بین الملل خصوصی حقوق حاکم بر روابط افراد و شخصیت‌های حقوقی حقوق خصوصی است.

۲- وحدت و کثرت (درجه شمول)

حقوق بین الملل عمومی، واحد و یکی است. چون نسبت به عموم دولت‌ها شمول دارد. حقوق بین الملل خصوصی، به تعداد کشورها متفاوت است. چون قواعد آن توسط هر جامعه به طور جداگانه و با لحاظ مصلحت خود تنظیم می‌شود و ناظر به روابط افراد در سطح بین الملل می‌باشد.

۳- ذی حق

در حقوق بین الملل عمومی، افراد دارای حق، دولت‌ها، سازمان‌های بین المللی و... می‌باشد و در حقوق بین الملل خصوصی، اشخاص حقیقی و اشخاص حقوقی حقوق خصوصی می‌باشد.

۴- مرجع صالح رسیدگی

در حقوق بین الملل عمومی، مراجع صالح، مراجع قضایی بین المللی مثل دیوان بین المللی دادگستری و در حقوق بین الملل خصوصی، مراجع قضایی داخلی هستند.

۵- ضمانت اجرا

در حقوق بین الملل عمومی ضمانت اجرا ضعیف و ناقص می‌باشد. مانند تحریم‌های اقتصادی؛ و در حقوق بین الملل خصوصی، چون مراجع داخلی ضامن اجرای قوانین و احکام هستند، از قدرت کافی برخوردار می‌باشند.

※ گاهی اوقات مسائلی که در حقوق بین الملل خصوصی وجود دارد، از طریق کنوانسیون حل و فصل می‌گردد که از موارد تأثیر حقوق بین الملل عمومی بر خصوصی است.

ب) تفاوت‌ها با حقوق داخلی

۱- عنصر خارجی:

در روابط بین‌المللی عناصری مثل تابعیت متفاوت طرفین یا اقامتگاه آنان وجود دارد.

۲- نحوه تعیین حکم:

قوانین داخلی، روابط افراد در سطح جامعه را تنظیم و حکم را تعیین می‌کند. در حالی که در حقوق بین‌الملل، چون ممکن است قوانین به چند کشور دیگر ارتباط پیدا کند، فقط قانون صلاحیت‌دار مشخص می‌گردد.

۳- هدف: در حقوق داخلی هدف، حفظ نظم عمومی و در حقوق بین‌الملل، مقتضیات و نظم بین‌المللی در نظر گرفته می‌شود.

۴- قابلیت اقامه دعوی: دعوی داخلی را فقط می‌توان در دادگاه‌های داخل همان کشور مطرح کرد: ولی دعوی بین‌المللی را می‌توان به‌طور هم‌زمان در چندین دادگاه کشورهای مختلف اقامه کرد.

نظرات اندیشمندان درباره حقوق بین‌الملل خصوصی

۱. دوومری سومیر: این رشته شعبه‌ای از حقوق داخلی است.

۲. نی بوآیه: این رشته به هیچ وجه جنبه بین‌المللی ندارد.

۳. ژرژسل: جامعه بین‌الملل واحد و حقوق بین‌الملل نیز واحد است و تفکیک جایز نیست.

۴. پروفیسور سوپ: نظر حقوق بین‌الملل را عنوان کرده و نظری نزدیک به ژرژسل دارد.

۵. پروفیسور نپتو: کتاب «حقوق روابط بین‌الملل» را منتشر و دو مسأله را تعریف کرده:

الف) تابعان که ممکن است دولت‌ها، سازمان‌ها، افراد و گروه‌های خصوصی باشد.

ب) محتوا که می‌تواند خصوصی یا عمومی باشد.

* امروزه تفکیک حقوق بین‌الملل عمومی و خصوصی کاملاً پذیرفته شده

است.

* بنابر نظر دیوان بین المللی دادگستری، قواعد حقوق بین الملل خصوصی بخشی از حقوق داخلی هستند و در مواردی که از طریق کنوانسیون و عرف ایجاد شوند، خصلت بین المللی دارند.

فواید حقوق بین الملل خصوصی

الف) علمی

۱- تازگی موضوعات: این رشته به هیچ وجه دنباله یا ترکیبی از سایر رشته‌ها نیست و مسائل تازه‌ای در این رشته مطرح می‌باشد.

۲- فن اختصاصی: از این فن به فن «تطبیق و انطباق» یاد می‌شود که با ذکر مثالی به توضیح آن می‌پردازیم؛ یک شرکت سنگاپوری برای تولید محصولات بهداشتی خود، نیاز به وارد کردن مواد خام اولیه از ژاپن دارد و با یک شرکت ژاپنی وارد مذاکره می‌شود. پس از توافق، قرارداد مذکور را در کشور ترکیه منعقد و محل تسلیم را چین تعیین می‌کنند. در اینجا باید قوانین چند کشور در نظر گرفته شود؛ سنگاپور و ژاپن به عنوان طرفین قرارداد، ترکیه به عنوان محل انعقاد و چین به عنوان محل اجرای تعهد. فن تطبیق و انطباق مشخص می‌سازد که هر کدام از این قوانین تا چه حدی قابل اجراست و تمامی آن‌ها را با هم سازش و تطبیق می‌دهد.

۳- فهم بهتر سایر رشته‌ها

در حقوق داخلی راجع به برخی مفاهیم اظهار نظرات متفاوتی وجود دارد؛ ولی در حقوق بین الملل باید منجزا اظهار نظر کرد. این اظهار نظر منجز منجز منجر به فهم بهتر مفاهیم حقوق داخلی می‌شود: برای مثال در حقوق داخلی درباره حق طلبکاران در ماده ۲۱۸ اختلاف است، عده‌ای آن را تقصیر مدنی و عده‌ای دیگر، آن را تقصیر جرمی می‌دانند. این تفکیک در حقوق بین الملل خصوصی اهمیت والایی دارد؛ چراکه قانون حاکم بر قضیه در هر دو مورد متفاوت می‌باشد.

ب) عملی

فایده عملی این رشته در ۳ حوزه متجلی می‌شود:

۱- **اشیا:** اگر یک شرکت آلمانی با یک شرکت ژاپنی قراردادی راجع به بیع کالا منعقد کند، حقوق بین الملل خصوصی مشخص می‌کند چه قانونی باید بر قرارداد حکومت کند.

۲- **اشخاص:** مسائل مربوط به عزیمت افراد از کشوری به کشوری دیگر و اقامت در یک کشور دیگر، موضوع مهاجرت و توریسم را مطرح می‌کند که ممکن است بین افراد اختلاف پیش بیاید.

۳- **افکار و عقاید:** امروزه با پیشرفت تکنولوژی و توسعه صنعت، اختراعات و اکتشافات بشر روبه‌فزونی نهاده و حقوق بین الملل خصوصی حدود حمایت از این اختراعات را در کشورهای دیگر تعیین می‌کند.

منابع حقوق بین الملل خصوصی

به دو دسته داخلی و بین‌المللی تقسیم می‌گردد:

الف) داخلی

۱- **قانون:** در معنای اعم به معنای تمام مصوبات قوه مقننه و مجریه می‌باشد. ولی در معنای خاص به معنی مصوبات قوه مقننه یا قوانینی است که از راه همه‌پرسی تصویب شده است.

۲- **رویه قضایی:** در معنای عام شامل تمام آرای محاکم در دعاوی مشابه است ولی در معنای خاص شامل آرای است که در هیئت عمومی دیوان عالی کشور در مقام رأی وحدت رویه صادر شده است که همین معنا مورد نظر می‌باشد. * برخی علما عرف را نیز از منابع داخلی می‌دانند. عرف به قاعده‌ای گفته می‌شود که به تدریج و بر اثر تکرار به قاعده الزام‌آور تبدیل شده است.

* در مورد عرف باید به این نکته اشاره کرد که با رویه قضایی رابطه نزدیکی دارد و مراد از عرف، عرفی می‌باشد که رویه قضایی آن را احراز کرده و یا خود

آن را ایجاد کرده است. در کشورهای خارجی، بیشتر قواعد حقوق بین الملل خصوصی توسط محاکم ایجاد شده است: مثل قاعده فرانسوی «محل بر سند حکومت می کند»^۱ ولی در حقوق ما، قوانین حقوق بین الملل خصوصی که به وسیله رویه قضایی ایجاد شده باشند، انگشت شمار می باشد.

* برخی دیگر، دکترین را نیز جزو منابع داخلی می دانند. دکترین منبع مستقیم حقوق نیست ولی به طور غیرمستقیم در وضع و تفسیر قانون مؤثر است. دکترین کسانی هستند که سال های متمادی وقت خود را صرف مطالعه حقوق کرده اند و نظریات آنها در موارد خلا، نقص یا اجمال قانون راهگشا می باشد.

ب) منابع بین المللی

۱- معاهدات:

به توافق میان دولت ها که دارای اهداف متفاوتی می باشد معاهده می گویند. معاهدات یا بین دو کشور می باشد که به آنها قراردادهای ۲ جانبه می گویند، و یا بین بیش از ۲ کشور می باشد که به آن یونیون می گویند.

* در قانون ایران عهدنامه وقتی مؤثر است که به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. (ماده ۹ ق.م.ا^۲) و منتشر شود.

آثار وصف داخلی عهدنامه

۱. عهدنامه مقدم بر قانون داخلی است و قانون موخر نمی تواند آن را نسخ کند.
۲. تفسیر، تغییر مواد و تعلیق و نسخ عهدنامه فقط با موافقت سایر دولت های امضاکننده ممکن است.
۳. در صورتی که عهدنامه متضمن شرط رفتار متقابل باشد، اجرای آن به عهده دولت است نه دادگاه.

۱- Locus Regit Action

۲- مقررات عهدی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است

آثار وصف بین المللی عهدنامه

۱. در صورت اختلاف بین متن ایرانی و خارجی، متن ایرانی سندیت دارد.
۲. عهدنامه برای اجرا توسط دادگاه، باید پس از تصویب منتشر شود.
۳. تفسیر متن عهدنامه تحت نظارت دیوان عالی کشور انجام می شود.

۲- عرف بین الملل

مشمول همان تعریف عرف داخلی است. هر عرف بین المللی یک حقوق عام مردم جهان است که گاهی موضوع آن یک قاعده بین الملل خصوصی است مثل حداقل حقوق اتباع بیگانه که کشورها ملزم به رعایت آن هستند.

✱ **عرف دارای ۲ جنبه می باشد؛** ۱. جنبه مادی (تکرار و دوام)، ۲. جنبه معنوی (اعتقاد به الزام آوردن)

✱ عرف از این جهت که غیرمدون است و مقام اجرایی برای تدوین آن وجود ندارد، از اهمیت بیشتری برخوردار است.

✱ خصوصیت عرف بین الملل، عمومی بودن آن است

✱ عرفها ثابت نیستند و بنا به مقتضیات زمان تغییر می کنند و عرف جدیدی

جایگزین می شود.

✱ امروزه عرف جنبه پویایی خود را از دست داده و تقریباً تثبیت شده است.

سؤالات فصل اول

- ۱- کدام گزینه موضوع حقوق بین الملل خصوصی قرار نمی گیرد؟
- (الف) اشیا
(ب) عملکرد سازمان های بین المللی
(ج) مالکیت فکری
(د) طلاق
- ۲- در مورد حقوق بین الملل خصوصی کدام گزینه صحیح نمی باشد؟
- (الف) در حقوق بین الملل خصوصی روابط افراد در زندگی بین المللی مورد بررسی قرار می گیرد.
(ب) حقوق بین الملل خصوصی از منابع حقوق داخلی و بین المللی توأمان بهره مند می گردد.
(ج) فن تطبیق و انطباق در حقوق بین الملل خصوصی از اهمیت ویژه ای برخوردار است.
(د) حقوق بین الملل خصوصی قانون حاکم بر یک مسأله حقوقی را تعیین می کند و دولت ها لزوماً آن قانون را در مسأله مزبور اعمال می نمایند.
- ۳- دادگاه ایران در مسائل مربوط به حقوق بین الملل خصوصی...
- (الف) اگر احوال شخیصه باشد قانون ملی را حاکم می کند.
(ب) در مورد اسناد، قانون تابعیت را حاکم می کند.
(ج) قانون حقوق بین الملل خصوصی ایران را حاکم می کند.
(د) در صورتی که با نظم عمومی در تعارض نباشند، قانون مقر دادگاه را حاکم می کند.
- ۴- در مورد منابع حقوق بین الملل خصوصی کدام گزینه صحیح نمی باشد؟
- (الف) در بسیاری از کشورها، رویه قضایی مهم ترین منبع حقوق بین الملل خصوصی به شمار می رود.

- (ب) دکترین در تفسیر و اعمال قواعد حقوقی تأثیر به سزا دارد و منبع مستقیم حقوق بین الملل خصوصی به شمار می‌رود.
- (ج) عهدنامه‌ها در ایران تا زمانی که به صورت یک قانون داخلی در نیامده‌اند، لازم‌الاجرا قلمداد نمی‌شوند.
- (د) عرف حاصل تکرار رفتار مشابه دولت‌ها در گذر زمان و اعتقاد به الزام‌آور بودن این رفتارها می‌باشد.

۵- در مورد منابع حقوق بین الملل خصوصی کدام گزینه از دقت کمتری برخوردار است؟

- (الف) در حقوق بین الملل خصوصی رویه قضایی با عرف بستگی تام دارد.
- (ب) عرف حاصل رفتار یکسان دولت‌ها و تکرار این رفتارها طی مدت مدید می‌باشد.
- (ج) اگر در عهدنامه‌ای شرط رفتار متقابل پیش‌بینی شده باشد، تشخیص انجام شرط به عهده دولت است.
- (د) حقوق بین الملل خصوصی گاهی موضوع عرف بین المللی قرار می‌گیرد.

۶- موقعیتی که در آن قاضی کشور الف قانون کشور ب و قاضی کشور ب قانون کشور الف را حاکم می‌داند در حقوق بین الملل خصوصی با عنوان شناخته می‌شود:

- (الف) تعارض مثبت (ب) تطبیق و انطباق
- (ج) تعارض دادگاه (د) احاله

۷- حقوق بین الملل خصوصی شاخه‌ای از علم حقوقی است که به ... می‌پردازد.

- (الف) روابط خصوصی اشخاص بین المللی
- (ب) مسائل داخلی اشخاص بین المللی
- (ج) روابط افراد در زیست بین المللی
- (د) روابط داخلی افراد در رابطه با پدیده مرز

۸- یک مسأله حقوق بین الملل خصوصی.....

- (الف) الزاما در میان دو کشور پدید می آید.
 (ب) بر اساس قاعده ممکن و ناممکن پدید می آید.
 (ج) بر اساس فن خاص تطبیق و انطباق و ایجاد می گردد.
 (د) با توجه به قانون داخلی کشور مقر دادگاه بررسی می گردد.

۹- قواعد حقوق بین الملل خصوصی

- (الف) از قواعد حقوق بین الملل عمومی نشأت می گیرند.
 (ب) از قواعد حقوق داخلی یک دولت هستند.
 (ج) از قواعد حقوق داخلی دو دولت طرف اختلاف نشأت می گیرند.
 (د) ناظر بر روابط خصوصی افراد و دولت ها هستند.

۱۰- قاعده ممکن و غیرممکن در حقوق بین الملل خصوصی با کدام اصل

در حقوق بین الملل عمومی ارتباط مستقیم دارد؟

- (الف) حسن نیت
 (ب) نظم عمومی
 (ج) برابری حاکمیت ها
 (د) تطبیق و انطباق

۱۱- کدام گزینه از تفاوت های حقوق بین الملل خصوصی و حقوق

بین الملل عمومی به شمار نمی رود؟

- (الف) تابعان
 (ب) مرجع صالح برای رسیدگی
 (ج) ضمانت اجرا
 (د) روابط بین المللی

۱۲- بنابر نظر دیوان دائمی دادگستری بین المللی قواعد حقوق بین الملل

خصوصی.....

(الف) بخشی از قواعد، حقوق بین الملل هستند به استثنای قوانین نوشته در داخل کشور

- (ب) بخشی از قواعد، حقوق داخلی هستند به استثنای رویه قضایی
 (ج) بخشی از قواعد، حقوق بین الملل و نیاز به وجود عنصر خارجی می باشند.

د) بخشی از قواعد حقوق داخلی هستند به استثنای قواعدی که از طریق کنوانسیون‌های بین‌المللی یا عرف‌ها به وجود آمده‌اند.

۱۳- بر اساس ماده ۹ قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران مقررات عهدنامه‌ای که طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد.

الف) در حکم قانون است.

ب) فقط در صورت تصویب قوه مقننه لازم‌الاجرا می‌گردد.

ج) از منزلتی مافوق منزلت قانون اساسی برخوردار است.

۴) از منزلتی مافوق منزلت قوانین عادی برخوردار است.

پاسخنامه سؤالات فصل اول

- ۱- گزینه ب صحیح است. عملکرد سازمان‌های بین‌المللی تحت نظام حقوق بین‌المللی ارزیابی می‌شود.
- ۲- گزینه د صحیح است. دولت‌ها مسائل سیاسی و اجتماعی خود را در اعمال قانون لحاظ می‌کنند. از جمله اگر اثر یک حق که در کشور دیگر ایجاد شده است منافی نظم عمومی باشد، دولت از اعمال آن سر باز خواهد زد.
- ۳- گزینه ج صحیح است. هر کشوری قانون حقوق بین‌المللی خصوصی خود را در حل تعارض اعمال می‌کند و اگر فی‌المثل قاضی ایرانی قانون فرانسه را بر مسأله‌ای حاکم بداند، این امر به‌استناد قانون حقوق بین‌المللی خصوصی ایران وقوع می‌یابد.
- ۴- گزینه ب صحیح است. دکترین منبع مستقیم حقوق نیست بلکه در تفسیر و رفع ابهام قواعد حقوقی نقش دارد.
- ۵- گزینه ب صحیح است. گزاره مذکور صرفاً عنصر مادی عرف را لحاظ کرده و عنصر معنوی را مغفول نهاده است.
- ۶- گزینه د صحیح است. احاله آن است که قانون کشور الف قانون کشور ب را بر مسأله‌ای خاص حکم می‌داند و برعکس.
- ۷- گزینه ج صحیح است. حقوق بین‌المللی خصوصی به روابط افراد در عرصه بین‌المللی می‌پردازد.
- ۸- گزینه د صحیح است. هر کشور مسأله حقوق بین‌المللی خصوصی را از منظر قوانین داخلی خود حل می‌کند.
- ۹- گزینه ب صحیح است.

نکته آن است که علی‌رغم عنوان بین‌المللی، قواعد حقوق بین‌المللی خصوصی می‌توانند در دو سوی یک مرز کاملاً متفاوت باشند و در واقع هر دولت

قواعد حقوق بین المللی خصوصی مخصوص به خود را دارد.

۱۰- گزینه ج صحیح است. قاعده ممکن و ناممکن از این واقعیت سرچشمه می‌گیرد که با توجه به اصل برابری حاکمیت‌ها در حقوق بین المللی، هیچ دولتی ملزم به اعمال مطلق قوانین کشور دیگر در قلمرو خود نمی‌باشد و متقابلاً هیچ دولتی قادر به تحمیل قاعده حقوق خصوصی خود به دولت دیگر نمی‌باشد. توضیح آنکه چه بسا در مسأله‌ای بر اساس قانون حقوق بین المللی خصوصی ایران، قانون کشور هلند حاکم باشد اما اعمال آن مخالف نظم عمومی جامعه ایران قلمداد شود. در این شرایط دولت ایران به هیچ روی ملزم به اعمال قانون هلندی نیست.

۱۱- گزینه د صحیح است. در هر دو نظام، معاهده یک منبع حقوق تلقی می‌شود.

۱۲- گزینه ب صحیح است. ظهور این مسائل ناشی از تفاوت قوانین حقوق خصوصی در کشورهای مختلف است.

۱۳- گزینه الف صحیح است. ماده ۹ قانون مدنی ایران: مقررات عهدنامه‌ای که مطابق با قانون اساسی بین دولت ایران و دولت یا دولت‌های دیگر منعقد می‌شود، در حکم قانون است.

فصل دوم

تقسیم جغرافیایی اشخاص

تقسیم جغرافیایی افراد، به معنی تفکیک اشخاص از لحاظ تابعیت و اقامتگاه می باشد.

تابعیت

رابطه حقوقی سیاسی معنوی است که فرد با دولت برقرار می کند. حقوقی از آن جهت که حقوق و تکالیفی را برای هر دو طرف تعیین می کند؛ مثل حق ترافع قضایی و تکلیف به پرداخت مالیات. سیاسی از آن جهت که از قدرت دولت حاکمه نشأت می گیرد و نشان دهنده قدرت سیاسی یک کشور است.

معنوی از آن جهت که به قلمرو مادی محدود نیست و وصف تابعیت همیشه همراه فرد است، برای مثال یک ایرانی در هر کشوری که باشد ایرانی محسوب می شود.

* تابعیت یک رابطه قانونی است نه قراردادی؛ امتیازی است که قانون گذار برای افراد در نظر می گیرد؛ بنابراین معیارهای تابعیت را نیز حکومت تعیین می کند و اصل آزادی دولت ها در تعیین اتباع نیز به همین دلیل است.

اهمیت تابعیت

انسان در اجتماع زندگی می کند و به آن وابستگی دارد و در برابر دیگران دارای حقوق و تکالیفی است. بنابراین اگر معلوم نباشد تبعه چه کشوری است، وضع غیر عادی پیش می آید. این وضع غیر عادی را آپاتریدی و به شخص بی تابعیت آپاترید می گویند.

آپاتریدی ممکن است در اثر عوامل ذیل ایجاد شود؛

۱. مجازات: در گذشته دولت‌ها اعتقاد داشتند تبعه‌ای که رفتارش با بقا تابعیت اقتضا ندارد، باید از او سلب تابعیت شود. اما امروزه این دیدگاه مورد انتقاد است و بسیاری از کشورها مجازات سلب تابعیت را حذف کرده‌اند. در کشور ما نیز ماده ۹۸۱ ق.م که متضمن این حکم بود ملغی گردید.
۲. مهاجرت: مهاجرت به خودی خود باعث سلب تابعیت نمی‌شود و بعضی دولت‌ها از افراد سلب تابعیت می‌کنند مثل آلمان و روسیه.
۳. قوانین خاص
۴. تغییر به اراده شخص تبعه

شرایط ایجاد تابعیت

۱. وجود دولت: دولت یک مفهوم سیاسی است که به معنای شخصیت حقوقی است که گروهی از مردم (ملت) را نمایندگی می‌کند و در مقابل ملت قرار می‌گردد که مفهومی نژادی است. بنابراین رابطه فرد با ملت در مفهوم سیاسی، تابعیت را و رابطه فرد با ملت در مفهوم اجتماعی، ملیت را طرح می‌کند.
۲. وجود فرد: کلیه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی و بعضی وسایل دارای موتور محرکه مثل کشتی می‌توانند تبعه قرار بگیرند

اصول اساسی تابعیت

۱. اصل لزوم تابعیت: هر فردی باید تابعیت داشته باشد. هدف از این اصل جلوگیری از پدیده بی‌تابعیتی است. از این اصل ۲ قاعده ناشی می‌شود؛
 - الف) هر فردی هنگام تولد بایستی تبعه دولت معینی باشد.
 - ب) هیچ فردی نمی‌تواند ترک تابعیت کند، مگر تابعیت جدیدی به دست بیاورد. این قاعده نشان‌دهنده پیوستگی تابعیت است؛ یعنی شخص باید پیوسته با دولتی از لحاظ سیاسی ارتباط داشته باشد.
۲. اصل وحدت تابعیت: هیچ فردی نباید بیش از یک تابعیت داشته باشد. هدف از این اصل جلوگیری از تابعیت مضاعف است.

۳. اصل تغییرپذیری: در گذشته دولت‌ها به هیچ وجه اجازه تغییر تابعیت به افراد نمی‌دادند، اما به تدریج متوجه شدند نمی‌توان افراد را به اجبار و اکراه تبعه خود دانست و از طرفی گاهی مواقع افراد بنا به دلایلی مجبور به ترک تابعیت یا پذیرش تابعیت جدید می‌باشند.

سیستم‌های تابعیت

به ۲ دسته اصلی و اکتسابی تقسیم می‌گردد.

تابعیت اصلی

تابعیتی است که شخص هنگام تولد کسب می‌کند و به‌طور کلی ۲ معیار اصلی قابل اعمال است؛

الف) سیستم خون: این سیستم مبتنی بر نسب است، یعنی فرد تابعیت خود را از نسب پدر و مادر می‌گیرد.

* این سیستم مبتنی بر ظن و نیت احتمالی است. (یعنی گمان می‌رود فرد متولدشده، همان تابعیت پدر و مادر خود را می‌خواهد).

* متفاوت از سیستم نژادی است و هیچ ملازمه‌ای با هم ندارند؛ مثلاً، یک خانواده اسکاندیناویایی که تابعیت اتریش را داشته باشند، فرزندشان اتریشی خواهد بود.

ب) سیستم خاک:

* در این سیستم تابعیت از روی محل تولد مشخص می‌گردد. یعنی هر شخص تابعیت محل تولد خود را دارد

* اگر این سیستم توسط همه کشورها اعمال شود، بی‌تایعیتی از میان می‌رود؛ چراکه هر فردی به ناچار در محدوده قلمرو یک کشور به دنیا می‌آید.

* افراد متولد در کشتی و هواپیما و.. تابعیت کشوری را دارند که آن کشتی یا هواپیما، پرچم آن را برافراشته‌اند؛ زیرا، به منزله خاک آن کشور تلقی می‌شوند.

ج) سیستم نژادی

مؤسس آن گوپینو می باشد.

* این سیستم مبتنی بر مصالح سیاسی و منافع مشترک است.

* دارای ۲ جنبه دفاعی و تعرضی و توسعه طلبی است؛ جنبه دفاعی به معنی حفظ تمامیت ملی از اختلاط نژادی است. این جنبه کمتر از جنبه دیگر مورد انتقاد واقع شده؛ زیرا وظیفه هر دولتی این است که تمامیت ملی خود را حفظ کند

* جنبه تعرضی آن که مورد توجه هیتلر بود بسیار خطرناک است؛ آلمان نازی اعتقاد داشت تمام آلمانی‌هایی که به نحوی از آلمان جدا شده‌اند و تبعه دیگری هستند، باید مجدداً آلمانی شناخته شود و به این بهانه اقدام به فتح اراضی محل سکونت آنها می کرد.

دلایل طرفداران هر دو سیستم

دلایل طرفداران سیستم خون

۱. **مصلحت کشورهای پر جمعیت و مهاجر فرست:** کثرت تبعه در زمان صلح، قدرت اقتصادی و سیاسی، در زمان جنگ قدرت نظامی را افزایش می دهد. پس مصلحت کشورهایی که وسعت خاکشان با سکنه متناسب نیست و افراد آنها به دلایل مختلف به سایر کشورها مهاجرت می کنند، در این است که سیستم خون را اجرا کند.

۲. **دلیل ملی یا نژادی:** اجرای این سیستم را ضامن علاقه مندی شخص به کشورش می دانند. انسان مخلوطی از محیط و آب و هوا است که از راه خون به اطفال سرایت می کند.

۳. **دلیل احساسی:** سیستم خون باعث افزایش اعتبار کشور می گردد و اسم آن بیشتر بر سر زبان‌ها می افتد و نفوذ سیاسی و معنوی را بالا می برد.

دلایل طرفداران سیستم خاک

۱. **مصلحت کشورهای کم جمعیت و مهاجر پذیر**

۲. **دلایل اجتماعی:** انسان در محیطی که در آن متولد و تربیت شده و

فرهنگ آنجا را پذیرفته، کم‌کم با محیط خو می‌گیرد و چه بسا دیده شده است عوامل اجتماعی، عوامل ارثی را از میان برده است و تأثیر بیشتری بر شخص دارد.

۳. دلایل عقلی

الف) قدرت دولت‌ها نسبت به اشخاصی اعمال می‌شود که درون مرزهایشان می‌باشند، بنابراین فردی که در یک سرزمین متولد شده، اجباراً تحت حاکمیت و تبعه آن می‌باشد.

ب) فردی که در سرزمینی متولد می‌شود، قهراً حاکمیت و تابعیت آن، به او تحمیل می‌شود. پس اگر فردی تابعیت را نپذیرد، هیچ کشور دیگری نمی‌تواند تابعیت خود را به او اعطا کند (چون در حاکمیت کشوری دیگر است) پس ضامن مبارزه با بی‌تابعیتی است.

۳. تشابه تابعیت و اقامتگاه: وقتی فردی در محلی سکنی می‌گزیند، تحت قوانین آن محل می‌باشد که بر سایر ساکنین نیز اعمال می‌شود. بنابراین کسی که در محلی متولد می‌شود، مانند بقیه تحت قوانین آن کشور قرار می‌گیرد و تابعیت به او تحمیل می‌شود.

* هر دو سیستم دلایل موجه خود را دارند و کشورها با توجه به مصالح خود یکی را انتخاب می‌کنند. ولی اکثر کشورها، هم برای حفظ تمامیت ملی و هم برای جلوگیری از بی‌تابعیتی، ترکیبی از دو سیستم را اتخاذ می‌نمایند.

تابعیت اکتسابی

به معنی تابعیتی می‌باشد که شخص بعد از تولد کسب می‌کند که ممکن است ناشی از پذیرش تابعیت به صورت ارادی یا غیرارادی باشد، یا به سبب ازدواج که در ادامه بحث بدان خواهیم پرداخت.

تابعیت مضاعف

به حالتی اطلاق می‌شود که فرد بیش از ۱ تابعیت داراست. تابعیت مضاعف

مانند بی‌تابیتی مشکلاتی را هم برای دولت و هم برای شخص ایجاد می‌کند؛ از جمله اینکه:

۱. فرد ممکن است به مشکلاتی همچون انجام نظام وظیفه تحت لوای هر دو کشور برخورد کند و جمع تکالیف دشوار می‌نماید.
۲. دولت‌ها نیز نمی‌توانند از تبعه خود مقابل هم حمایت سیاسی بکنند و سبب تقابل دولت‌ها می‌شود.

علل ایجاد تابعیت مضاعف

۱. طرز تفکر متفاوت دولت‌ها: هر دولتی بنا به مصالح سیاسی خود، یکی از سیستم‌های تابعیت را انتخاب می‌کند.
۲. شخص با حفظ تابعیت قبلی تابعیت جدیدی کسب کند.
۳. ازدواج: در اکثر نظام‌ها با ازدواج، زن تابعیت شوهر را کسب می‌کند و اگر نظام متبوعه زن نیز، تابعیت او را حفظ نماید، زن دارای دو تابعیت می‌شود.

راه‌های جلوگیری از تابعیت مضاعف

۱. **ترجیح یکی از دو تابعیت:** در مورد معیار ترجیح، در کنگره استکهلم در سال ۱۹۲۸ میلادی، اکثریت قائل به این بودند که خود شخص تصمیم بگیرد؛ اما این نظر قابل انتقاد است، چرا که تابعیت یک امر حاکمیتی و بر مبنای مصالح سیاسی است و از قدرت دولت ناشی می‌شود و نمی‌توان اختیار تعیین آن را به شخص داد.

معیار دیگر این است که در نسل اول سیستم خون و از نسل دوم به بعد سیستم خاک اعمال شود؛ چون در نسل دوم، علاقه و دلبستگی به کشور محل تولد که چند سال در آنجا سکونت داشته‌اند، بیشتر می‌شود.

۲. کسی نتواند تابعیت جدیدی به دست بیاورد، مگر اینکه تابعیت قبلی را از دست بدهد. یعنی دولتی ترک بدون قید و شرط را بپذیرد و دولت دیگری پس از آن، تابعیت را اعطا کند. اگرچه پذیرش بدون قید و شرط ترک تابعیت محال